

Krones újabb tanulmányai.

(1. *Zur Geschichte des Jesuitenordens in Ungarn. Bécs. 1893., 8r. 78 l.* — 2. *Zur Geschichte Ungarns, 1671—1683. U. o. 1894., 8r. 107 l.* — 3. *Beiträge zur Städte- und Rechtsgeschichte Oberungarns. U. o. 1894., 8r. 66 lap.*)

Marchlandi Dr. Krones Ferencz, (szül. Ungarisch-Ostrauban, Morvaországban, 1835. nov. 19.), huszonegy éves korában már Ausztria történetének tanára lett a kasai jogakadémián, honnan a rövidletű magyar világ következtében 1862. a gráci gymnasiumhoz ment át s még azon évben magán-, 1865. pedig ny. rendes tanára lett a gráci egyetemnek, melynek azóta, harmincz éven át, dísze. Több munkái: (*Umrisse des Geschichtslebens der deutsch-österr. Ländergruppe vom X. bis XVI. Jahrh., — Die österr., böhm. und ungar. Länder 1437—1526. — Ungarn unter Maria Theresia und Joseph II. — Handbuch der Gesch. Österreichs, öt kötetben. — Grundriss der österr. Gesch. — Die Freien von Saneck. — Gesch. der Universität in Graz. — Die deutsche Besiedlung der östl. Alpenländer. — Tyrol und Erzherzog Johann stb.*) sok becses adalékot tartalmaznak hazánk történetéhez is. A Rákóczi-korszakról írt tanulmánya miatt Thaly, Mária Teréziájáért pedig Wlassics, most Magyarország közoktatásügyi minisztere, még erősen megtámadta. „Látjuk — szól ez utóbbi a Századokban (1871. 204.), hogy e mű szerzője legelőször is magyar-gyűlölő, azután centralista és csak legutoljára történész.“ Annyi azonban bizonyos, hogy munkáival mindannyiszor foglalkozott a magyar történettudomány s hogy Ausztriáról írt története nemcsak a lovagi rangot hozta meg neki, hanem, elég későn ugyan (1892. május 5.) a magyar akadémia külső tagságát is. „Örömmel látom — írta volt hozzám és pedig magyarul 1879. május 4., midőn ezt a főművét Moller Külföldjében ösmertetem, — hogy munkámat Lajtán túl is úgy ítélik meg, a mint szerzője óhajtja, hogy benne történelmi igazságra vágyó törekvést látnak, melyben ha néha hibázik is, lelkiismerete ellenére sohasem téved és sohasem pártoskodik.“

Most, midőn gráci tanárkodásának harminczadik évét betölti, Kronesnek a magyar történetírók is meleg elismeréseket küldhetik. Míg korábban kétségtelenül volt benne irányzatosság, munkásságának második felében egyre nyert higgadságban; az az érdeme pedig minden körülmény közt megmarad, hogy igen sok adattal gazdagította hazánk történetét. Így a fent megnevezett három értekezésben is, melyeket voltaképen az Archiv für österr. Geschichtéből nyomtatott le.

Az első kettő szorosan egybefügg egymással. Az első a jezsuitarend magyarországi történetéhez szolgáltat adalékokat és pedig a lincai békétől a Wesselényi-féle összeesküvésig (1645—1671.) terjedő időkből. Ezt főképen az osztrák jezsuitatartomány kéziratossági évi jelentései alapján tette. Az ezen tárgyról szóló irodalom legbecsesebb adalékai

közé tartozik s különösen értékesek a rend működésének általános feltűntetése után a jezsuiták 14 collegiumáról, residentiájáról és missiójáról szóló kis monographiák s az okleveles toldalékok. A második fűzet ennek mintegy folytatása, a mennyiben Magyarország 1671—83. évi történetéhez a jezsuita-rend tevékenységére való különös tekintettel szolgáltat adalékokat; tehát épen ahoz a korhoz, melyben a bécsi kormány politikailag s egyháziilag egyaránt újra akarta szervezni az országot. A recatholisationak ezen kísérleteit is főképp a rend kézíratai alapján ösmerteti, de kellően tájékoztatva van a tárgy magyar irodalmában is. Elkerülte azonban figyelmét Paulernek Wesselényiről, Angyalnak Thökölyről és Toldy Istvánnak a jezsuitákról írt (történeti tekintetben különben elég jelentéktelen) munkája. Ez alkalommal is 17 vidéken vázolja a jezsuiták működését.

A harmadik fűzet Felső-Magyarország városi és jogtörténetéhez szolgáltat adalékokat és pedig jobbadán a kassai és kis-szebeni levéltárakból. A közlés tárgyai Giskra, a kassai czéhek, a II. Ulászló és Albert közt való viszályok, Kis-Szeben XIV—XVIII. századbeli történetei s egy 1559-ből való kézirat után a szepesi jog fiatalabb typusa s a szász tartományi jog, Raimundi bírónak kézírata nyomán pedig a szabad kir. s különösen a nyugati magyar bányavárosok joga.

Óhajtjuk, hogy a jubiláns szerző még sok becses adattal gazdagítsa a történetet, melynek művelése közben mindig kiváló figyelemmel viseltetik hazánk múltja iránt.

M. S.

Vaihinger Kant kommentárja.

Kant kritikai főművének, a tiszta ész bírálatának megjelenése 100 éves fordulója alkalmából adta ki 1881-ben Vaihinger strassburgi, jelenleg hallei egyetemi tanár a maga kommentárját, a melyből 10 évi szorgalomnak érett gyümölcszeként, nemrég a 2-ik kötet is megjelent. Szerző vállalatánál alapúl azok a magyarázatok szolgáltak, a melyekkel p. o. egy Bonitz Aristoteles metaphysikáját, vagy Waitz annak Organonját tette vizsgálatainak a tárgyává. E tekintetben Vaihinger különösen Zeller philologiai-történeti módszerét követte Kant főművének kommentálásában.

Hogy Kant bölcelete iránt még ma is oly élénk az érdeklődés, sőt a „Kant-mozgalom“ a német tudósok körében még ma is hódít, azt természetesen találjuk az újabb philosophia e reformátoránál, ki a tudományosság igaz öröként jelentékeny befolyást gyakorolt az emberi művelődés összes ágaira. Behatoltak Kant kritikai főművének alap gondolatai egész gondolatvilágunkba s alkotó elemeivé váltak a mi műveltségünknek.

És hogy hatásuk még ma sem vált történetivé, abban igazat adott nekik napjaink philosophiája is, a melyben tudvalevőleg Fischer